

Generaties voor vrede

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

Schriftlezing Oude Testament: Jesaja 2, 1-5

Schriftlezing Brieven: Efeziërs 2, 17-18

Schriftlezing Evangelie: Mattheüs 5, 1-10

Inleiding

Oudere generaties kunnen hun verhalen delen met jongeren, zodat die van hun ervaring kunnen leren. Jongere generaties halen inspiratie uit bijzondere rolmodellen - binnen hun familie of in de wereldgeschiedenis. In Amerika bijvoorbeeld stonden dit jaar jongeren massaal op tegen wapengeweld. Vrede kun je leren, van elkaar. Het is soms ook een keuze om bewust tegen de stroom op te zwemmen: niet terugslaan, maar samen verdergaan.

Thema: Generaties voor vrede

Gemeente van Christus, vrede! vrede! Het woord heeft deze week veel en bemoedigend geklonken op de straten en de pleinen van Hilversum. Maar daarom op zichzelf is de vrede in de wereld nog niet toegenomen. Wat hebben de uit Myanmar verdreven Rohingya moslims in het Zuiden van Bangla Desh aan vredesweek in Nederland? Ik heb het verschillende keren gehoord: Vrede zou een werkwoord moeten zijn.

De Britse premier Neville Chamberlain had de slagvelden van de Eerste Wereldoorlog nog krachtig in het geheugen toen hij in september 1938, nu precies 60 jaar geleden in München een vredesakkoord sloot met Adolf Hitler. Trots wapperde de minister-president bij thuiskomst op de vliegtuigtrap met het document dat Hitler getekend had en Chamberlain riep: 'Peace for our time!' De mensen waren opgelucht en juichten. Niet iedereen zag direct dat de handtekening van de dictator niets waard was er in werkelijkheid alleen maar nieuwe stappen op weg naar oorlog waren gezet. Hitler trok de conclusie dat het Westen niet zou ingrijpen en kon nu ongestoord delen van Tsjecho-Slowakije gaan bezetten.

De brave gemeenteraad van 's-Hertogenbosch meende het grootse vredeswerk van Chamberlain te moeten eren door op de voorgevel van het raadhuis een tekst te laten aanbrengen in het latijn: God lof, vrede altijd het hoogste der dingen: *Laus Deo Semper Pax Optima Rerum*. Meteen was er kritiek, want gerechtigheid en vrijheid leken hier vergeten te worden. Vrede zonder gerechtigheid, was dat niet de 'lieve vrede', negatief bedoeld als een status quo waarbij het rechtvaardig met elkaar omgaan in vrijheid onder het vloerkleed van een afdgedwongen maatschappelijke orde verdween?¹

De Tsjechen voelden zich door het Westen verraden en waren woedend omdat hun land werd opgeofferd aan de vrede van Europa.

Vrede is in de bijbelse profetie zoveel meer dan de afwezigheid van wapens. In het visioen van Jesaja trekken volken op naar Jeruzalem, de stad van de vrede, niet om daar braaf en zonder protest hun wapens in te leveren en ook niet om allerlei idealistische gedichten voor te dragen, hoe mooi en nodig die ook kunnen zijn. In de droom van God komen de volken bijeen, niet om te vergaderen in de zalen van de Verenigde Naties, en zelfs niet om plechtig vredesverdragen te ondertekenen. Het is allemaal belangrijk en het moet gebeuren, maar in het visioen van bijbelse gerechtigheid heeft het pas zin, als de volken bereid zijn gerechtigheid te leren. Zij laten hun neiging de wereld vanwege eigenbelang te willen beheersen los. Het is niet langer: 'America first' en 'What's best for Britain'. Het bijbelse Israël verwoordt het hartstochtelijk verlangen naar gerechtigheid zelf. Dat is de betekenis van de tempel, ten diepste de dragende kracht onder de godsdienst: gerechtigheid, 'tsedaka' in het Hebreeuws: God die de volken van de wereld onderricht, als de eeuwige bron van gerechtigheid.

En dan kan de liefde niet ver zijn. Iemand heeft eens een grote studie van de liefde gemaakt.² De vertaling van onbaatzuchtige liefde op internationaal niveau, dat wil zeggen tussen de volken, was wat hem betreft niets anders dan: gerechtigheid. De ontwikkeling van internationaal recht, het werkelijk rechtspreken tussen volken, waarbij de rechtbank waar nodig in plaats komt van het slagveld, is essentieel. Argumenten verdienen het de doorslag te geven in plaats van kogels. Dat moet transparant worden gemaakt. De sterkte van het recht is onmisbaar in plaats van het recht van de sterkste.

'Pelgrimeren voor gerechtigheid en vrede,' dat is het jaarthema waarmee we in onze kerk hebben willen uitdrukken dat we er zomaar en met goede bedoelingen niet zijn. Vrede is een leerschool en van stap tot stap zullen we samen lessen leren ten dienst van de kwaliteit van een vrede die gepaard gaat met recht. We beseffen dat het moeilijk blijft waarmee in de praktijk van het leven de vrede werkelijk en duurzaam is gediend. Want we kunnen ons afvragen, dienen wij de vrede soms werkelijk met wapens of

alleen met ploegscharen? Wat dacht u toen u een paar weken geleden hoorde dat Nederland zogenaamde ‘gematigde’ oppositiegroepen in Syrië heeft gesteund? Was u het er destijds mee eens dat de Wereldraad van Kerken in de jaren zeventig geld gaf aan het African National Congress en aan de Angolese bevrijdingsbeweging Freelimó? Lange tijd kleefde er aan het ANC dat vocht tegen de apartheid in Zuid-Afrika een gewelddadig imago. Maar nadat ANC-leider Nelson Mandela uit de gevangenis werd losgelaten, slaagde hij erin uit te groeien tot de vredelievende en verzoenende stem nodig voor een nieuw Zuid-Afrika.

Jezus Christus is dáárom een focus van geloof geworden, omdat hij mensen van heel verschillende herkomst wist te verenigen in één perspectief van verzoening met God en met elkaar. Ver weg, lees het heidendom, en dichtbij, lees het Jodendom, kwamen bijeen in één heilsverwachting rond het Godsgeheim. Een persoonlijk commitment werd daarin krachtig gevoed. In de brief aan de Efeziërs wordt Christus op deze wijze gepresenteerd als de grote van Godswege gezonden vredebestichter.

Vrede kwam hij verkondigen aan u die ver weg was en vrede aan hen die dichtbij waren: dankzij hem hebben wij allen door één Geest toegang tot de Vader.³

Zo nu en dan is het nodig dat je daaraan herinnerd wordt. Helaas heeft de kerk de betekenis van de verenigende kracht van Christus teveel exclusief op zichzelf betrokken. Maar wij geloven niet los van een groter volk van God dan onze eigen mensen. Dat is een geestelijk gedefinieerd volk dat generatie op generatie sporen trekt in talloze tradities. Zoals Joden en Godzoekers uit de heidenen elkaar konden vinden in de messiaanse betekenis van Jezus van Nazareth, zo kunnen ook allerlei nevensporen, binnen en buiten de kerk, dichtbij en ver weg bondgenoten zijn, in dienst van de vrede. De kerk zelf mogen we dan zien als een instrument, dat in het wenkende licht van de vrede wordt gebouwd door God zelf.

De basis is reeds door de oude profeten verkondigd. De prachtige Jesajatekst die wij hebben gehoord is werkelijk bedoeld als een opmaat tot de wereldvrede. Wij vinden hem ook in het profetenboeken Micha en Joël,⁴ én op de monumentale muur bij het gebouw van de Verenigde Naties te New York, aan de Hudson bij het beeld van de smid die van een zwaard een ploeg maakt. Het is een reusachtig bronzen beeld gemaakt door Evgeniy Vuchetich, een geschenk van de Sovjetunie ten tijde van de Koude Oorlog. De ploeg is een vaak gebruikt symbool om gereedschap te verbeelden dat de vrede van de mens dient en het leven

mogelijk maakt, terwijl het zwaard wel lijkt op een ploeg, maar meestal symbool staat voor geweld, dus in feite een tegenovergesteld doel.

Tal van groepen hebben van de bijbelse beeldspraak gebruik gemaakt wanneer een wapen werd hergebruikt voor een vreedzaam doel.⁵ Een van de meest recente is betrokken bij het Russisch-Amerikaanse ‘Megatons to Megawatt Program’, letterlijk vertaald het programma van megatonnen naar megawatt. Een uranium kernfusieprogramma bedoeld voor wapens werd militair gesproken ontmanteld en toegepast ten bate van de opwekking van elektriciteit bedoeld voor vreedzaam gebruik.

Na afloop van de Tweede Wereldoorlog in 1945 lieten de geallieerde legers overal in Europa spullen en voertuigen achter. Overbodig geworden militaire goederen, soldatenkleding, gedumpte benzinevaten lang de weg, jeeps en vrachtauto's. Ze werden overal aangetroffen en voor vreedzaam gebruik door de lokale bevolking meegenomen. Overal was immers gebrek aan. Parachutezijde was geliefd voor dameskleding. Militaire voertuigen kwamen in de landbouw terecht. Jerrycans vonden hun weg naar boerderijen en garagebedrijven. Franse boeren gebruikten soms door de geallieerden achtergelaten tanks om te ploegen op de velden. In delen van de Sovjetunie was een tijdlang bijna niets anders te krijgen dan afgedankt oorlogsmaterieel. In Canada is een heus Museum voor Zwaarden en Ploegscharen waar omgevormd militair materiaal is bijeengebracht. In de jaren zeventig was het onder bepaalde musici een sport om van een oud militair geweer een gitaar te maken waar vredesliedjes op gespeeld konden worden, zoals de reggae zanger Peter Tosh uit Jamaica deed met een M16. Ik weet niet hoe dat klonk, maar een leuk idee was het wel.

Vandaag wil ik in het recyclen van wapens ten dienste van vrede ook figuurlijk betekenis zien. Onze agressie heeft psychologisch en biologisch een functie. Maar ons geloof in een God die vader is van alle mensen, is bestemd om die agressie te sublimeren. Wij kunnen die pittigheid die in ons zit, maar die er soms zo akelig in conflicten uit kan komen, ook constructief inzetten om de gerechtigheid te dienen. Daarin gaat ons Jezus Christus voor. Hij geeft ons niet de opdracht om over ons te laten lopen, maar hij leert ons om onze daden en onze zelfrechtvaardiging kritisch te spiegelen in Gods gerechtigheid. God is immers niet alleen *onze* Vader, maar de Vader van alle mensen. Dat relativeert a priori ons gelijk. Ons wordt gevraagd beschikbaar te zijn in zijn koninkrijk van vrede en recht.

In zijn gedicht *Deïsme*, ziet de dichter Gerrit Achterberg (1905-1962) onszelf als een leeg achtergelaten benzinevat, dat ligt te roesten langs de weg terwijl een nieuwe generatie verder gaat, maar dat

door Christus wordt gevonden en, zo mogen wij aanvullen en geloven, in zijn handen wordt gebruikt ten dienste van het winnen van niet zozeer de oorlog, maar de vrede.

De mens is voor een tijd een plaats van God.
Houdt geen gelijkteken nog iets bijeen, dan wordt hij afgeschreven op een steen. De overeenkomst lijkt te lopen tot deze voleinding, dit abrupte slot. Want God gaat verder, zwenkend van hem heen in zijn miljoenen. God is nooit alleen. Voor gene kwam een ander weer aan bod. Wij zijn voor hem een vol benzinevat, dat hij leeg achterlaat. Hij moet het kwijt, al dat afval, met zijn wezen in strijd. Sinds hij zich van de schepping onderscheidt, gingen wij dood en liggen langs het pad,

wanneer niet Christus, koopman in oudroest, ons juist in zo'n conditie vinden moest; alsof hij met de Vader had gesmoesd.

Amen.

Uitzending en zegen
Als jullie van hier gaan weet het gezegende mensen te zijn.
De vrede die God geeft is niet de lieve vrede die van onrecht niet wil weten.
De vrede die God geeft motiveert om je in te zetten voor een rechtvaardige wereld.
Voor de vrede die God geeft heeft zijn zoon zich gegeven opdat wij zouden kunnen ontvangen.
De genade van onze Heer Jezus Christus, de liefde van God, de gemeenschap van de heilige Gees is met jullie allen.

Amen

Noten

¹W.A. Visser 't Hooft was een van de critici. Zeilstra, *Visser 't Hooft, 1900-1985. Een leven voor de oecumene*, Middelburg 2018, 133. De tekst is na de bezetting direct door de Duitsers verwijderd.

²Nygren, A., *Eros und Agapè. Gestaltwandlungen der christlichen Liebe*. Gütersloh 1930 en 1937.

³Efeziërs 2, 17-18.

⁴Micha 4,3 en Joël 4,10.

⁵https://en.wikipedia.org/wiki/Swords_to_ploughshares

GENERATIES VOOR VREDE

